ISTORIOGRAFIE

Texte și documente inedite
Istoria muzicii în autobiografii
(VIII)

Viorel Cosma

Fondul Maria Chefaliady (I)

Maria Taban, 1925 (foto Julieta, București)

Numele compozitoarei și pianistei Maria Chefaliady, căsătorită Taban (din păcate, conviețuirea durând numai cinci ani, după care a urmat divorțul, păgubos pentru ambii parteneri de viață) a rămas în anonimatul artistic al mișcării noastre de acum un veac, deși cariera concertistică și pedagogică și-a desfășurat-o în două centre muzicale (Iași, București) efervescente, stimulatoare pentru afirmarea unui talent extrem de dotat, inteligent, ambițios, promițător. Născută la Iași (4 noiembrie 1863), absolventă a Conservatorului local ca premiantă atât la pian (clasa Anettei Boscoff), cât și la canto (Pietro Mezetti), Maria Chefaliady s-a perfecționat la Conservatorul din Viena cu cei mai prestigioș dascăli ai epocii (muzică de cameră - Joseph Helmesberger, pian - Joseph Dachs, istoria muzicii - Adolph Prosnitz, etc., ultimii doi fiind profesorii lui George Enescu!). Deși comisia de absolvență i-a propus să mai rămână încă un an de perfecționare în mod gratuit, în capitala Austriei (întrucât manifestase înclinații promițătoare de compoziție), totuși tânăra pianistă a refuzat oferta, măcinată de dorul de patrie și de speranța că locul ei este la București (unde s-a mutat în 1886, căsătorindu-se apoi cu Vasile Taban, casier la Ministerul Finanțelor). În Capitală a concertat la Ateneul Român și la Teatrul Național, colaborând cu cei mai de seamă soliști români (Dimitrie Dinicu, Toma Micheru, Constantin Dimitrescu, Eduard Hübch, Aurel Eliade, Eduare Caudella, Oscar Pursch, etc.), a deschis un salon artistic, organizând recitaluri și concerte răsunătoare (a dispus de un excelent pian Erard, comandat special de la Paris, pe care îl transporta la Ateneu, la toate concertele sale), a publicat lieduri pe versuri de Eminescu, Matilda Cugler-Poni, Burlănescu Alin, etc. și coruri, miniaturi pentru pian, devenind una din cele mai căutate profesoare particulare de pian din Capitală (1900-1925).

În timpul primului război mondial a legat o strânsă prietenie cu regina Maria, căreia i-a dedicat în perioada timpurie de „principesă” câteva piese pentru pian. Din păcate, exigența sa profesională a stârnit o invidie păgubitoare pentru cariera sa

concertistică și didactică, Maria Chefaliady simțindu-se marginalizată de societatea epocii interbelice.

În 1928 a suferit un grav accident care i-a provocat o incurabilă boală de nervi, murind la 11 iunie 1937 în București, după patru ani de suferințe fizice cumplite.

Însemnările sale autobiografice dispun de un farmec literar aparte (Chefaliady făcea și poezii!), astfel că însemnările sale despre activitatea sa de profesoară sunt adevărate eseuri ale unui condei profesionist. Inedite rămân datele despre primul recital de pian după inaugurarea Ateneului Român (martie 1889) și amănuntele despre salonul său din inima Bucureștilor (marele dramaturg, Mircea Ștefănescu i-a fost discipol la pian și s-a lansat în cercul său particular!). Cronicile exepționale ale Mariei Chefaliady din presa vieneză a anilor 1883-1885 pregătesc terenul prezențelor românești în mediul german european (George Enescu, Constanța Erbiceanu, Dimitrie Dinicu, Teophil Demetriescu). Se pare că prima audiție a Concertului nr. 5 „Imperialul" pentru pian și orchestră de Beethoven din 9 noiembrie 1885 din sala Teatrului Național din Iași (cu formație de cvintet, ca acompaniament „orchestral", avându-i printre interpreți pe Eduard Caudella și Gavriil Musicescu), a marcat un moment artistic memorabil. „Talentul cu care D-șoara mânuiește clapele pianului e rar - remarca ziarul *Curierul de Iași* - și arareori întâlnim artiști bătrâni, cu renume stabilit, care să ajungă în merit pe D-ra Chefaliady." Celebrul „Imn al studenților universitari români" de Maria Chefaliady a fost aprobat de președintele asociației, viitorul mare istoric Alex D. Xenopol! Toate aceste amănunte nu sunt vehiculate în compendiile noastre de istoria muzicii.

Numele compozitoarei Maria Chefaliady (ortografiat când cu y sau cu e, când cu is [Chefaliadis], când Taban - după căsătorie), merită să fie înregistrat de azi înainte printre primele noastre creatoare feminine în cartea istoriei noastre sonore de la începutul sec. XX. Legăturile artistice cu cei mai de seamă reprezentanți ai mișcării muzicale și literare bucureștene au înscris-o definitiv în lumea saloanelor de prestigiu național.

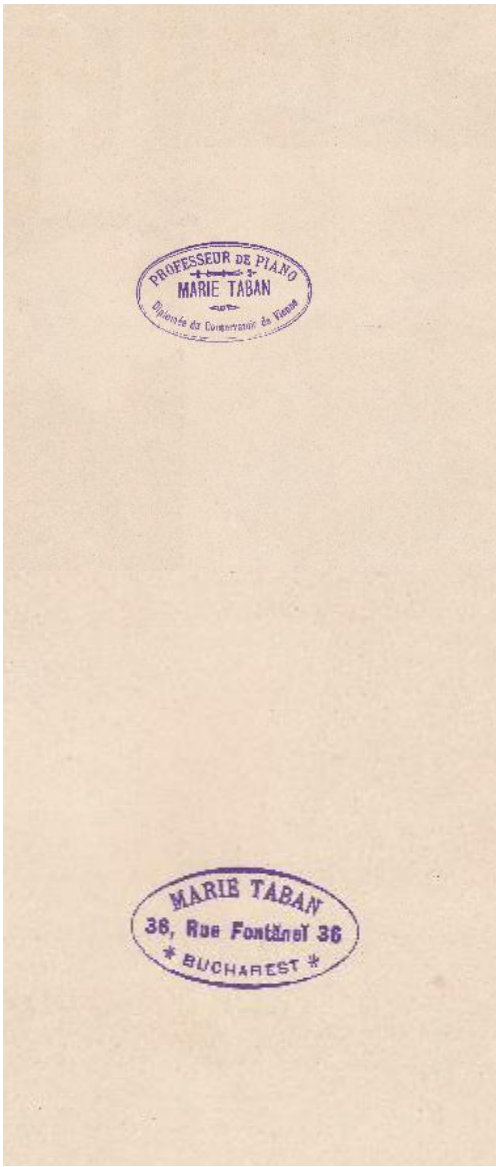
PROFESSEUR DE PIANO
MARIE TABAN
Diplomée du Conservatoire de Vienne
MARIE TABAN
36, Rue Fontânel 36
* BUCHAREST *

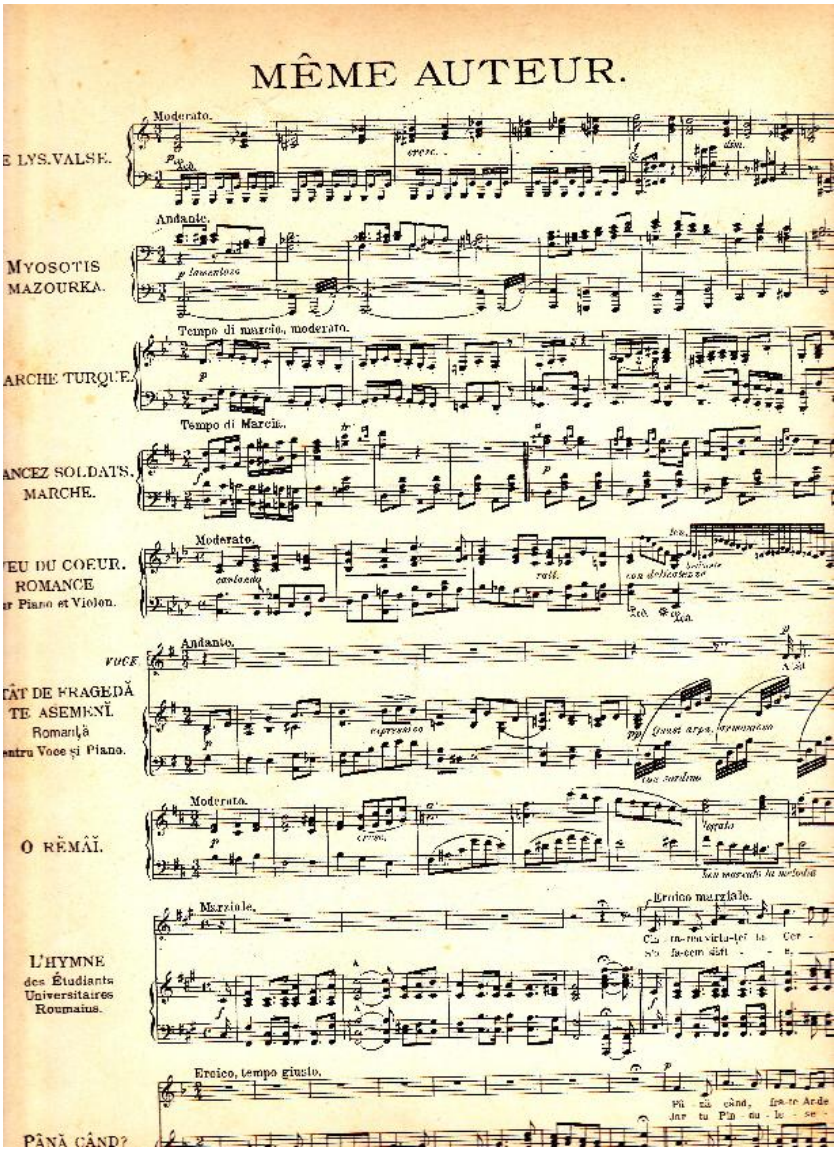
MÊME AUTEUR.
E LYS.VALSE.
Moderato.
MYOSOTIS
MAZOURKA.
Andante.
ARCHE TURQUE.
Tempo di marcia, moderato.
Tempo di Marcia.
ANCEZ SOLDATS,
MARCHE.
EU DU COEUR.
ROMANCE
r Piano et Violon.
Moderato.
VOCE
ÂT DE FRAGEDĂ
TE ASEMENI.
Romanță
ntru Voce și Piano.
Andante.
O RĔMĂI.
Moderato.
L'HYMNE
des Étudiants
Universitaires
Roumains.
Marziale.
Eroico marziale.
PÂNĂ CÂND?
Eroico, tempo giusto.

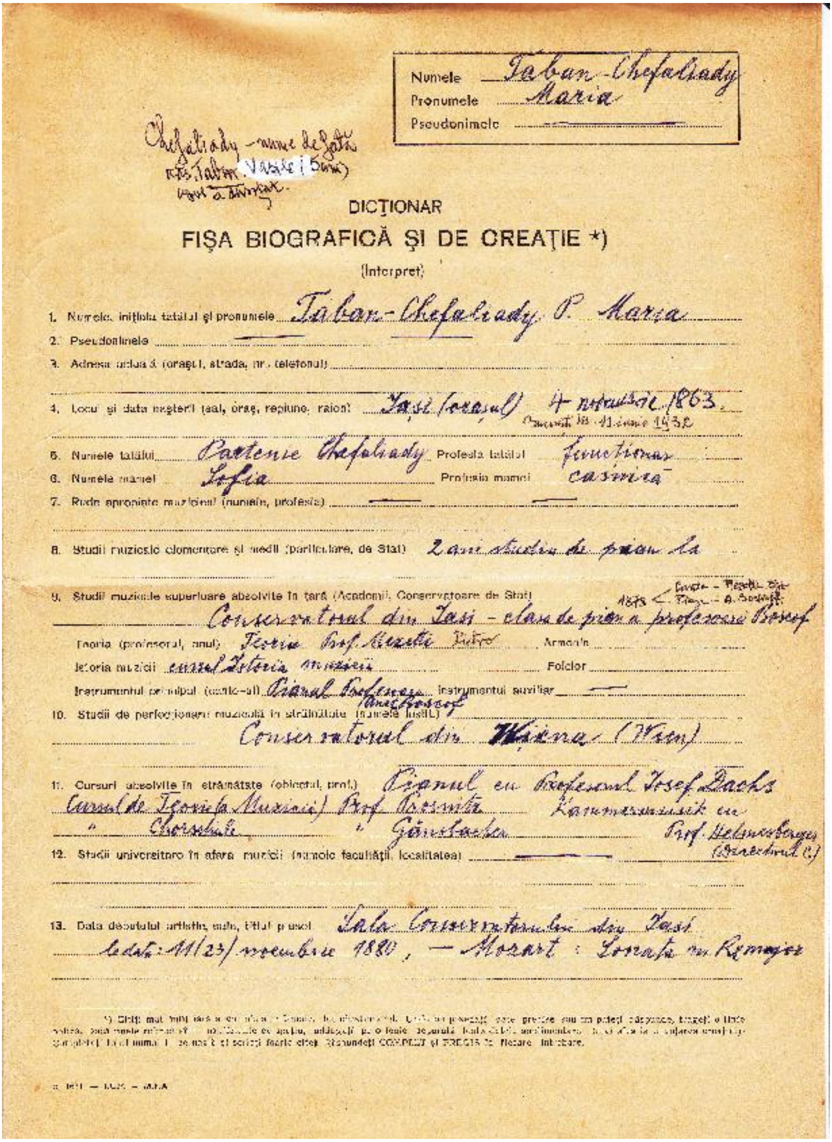

Numele Taban-Chefaliady
Pronumele Maria
Pseudonimele —

Chefaliady – nume de fată
Taban Vasile
Prof. a Dimitrie

DICȚIONAR

FIȘA BIOGRAFICĂ ȘI DE CREAȚIE *)

(Interpret)

1. Numele, inițiala tatălui și pronumele Taban-Chefaliady P. Maria
2. Pseudonimele —
3. Adresa actuală (orașul, strada, nr., telefonul)
4. Locul și data nașterii (sat, oraș, regiune, raion) Iași (orașul) 4 noiembrie 1863.
Decedată 18–11 iunie 1932
5. Numele tatălui Partenie Chefaliady Profesia tatălui funcționar
6. Numele mamei Sofia Profesia mamei casnică
7. Rude apropiate muzicieni (numele, profesia) —
8. Studii muzicale elementare și medii (particulare, de Stat) 2 ani studiu de pian la
9. Studii muzicale superioare absolvite în țară (Academii, Conservatoare de Stat) 1878
Conservatorul din Iași – clasa de pian a profesorului Borcof
Teoria (profesorul, anul) Teoria Prof. Mezetti Pietro Armonia
Istoria muzicii cursul Istoria muzicii Folclor
Instrumentul principal (cantic-al) Pianul Profesor Anul Borcof Instrumentul auxiliar —
10. Studii de perfecționare muzicală în străinătate (numele institutului)
Conservatorul din Viena (Wien)
11. Cursuri absolvite în străinătate (obiectul, prof.) Pianul cu Profesorul Josef Dachs
Cursul (de Teoria Muzicii) Prof. Brosnitz Kammermusik cu
" Chorschule " Gänsbacher Prof. Hellmesberger (Directorul C.)
12. Studii universitare în afara muzicii (numele facultății, localitatea) —
13. Data debutului artistic, sala, titlul piesei Sala Conservatorului din Iași
la data: 11/23 noembrie 1880, — Mozart: Sonata in Re major

*) Citiți mai întâi toată fișa... Răspundeți COMPLET și PRECIS la fiecare întrebare.

Biografie
Figuri din trecutul nostru Muzical
Pianista și Compozitoarea Maria Chefaliady
4.XI.1863 – 11.VI.1937
Manuscris autograf (în caiet dictando) – 1932
Al soțului ei, Vasile Taban, după „însemnările” și „memoriile ei din timpul studiului la Viena”

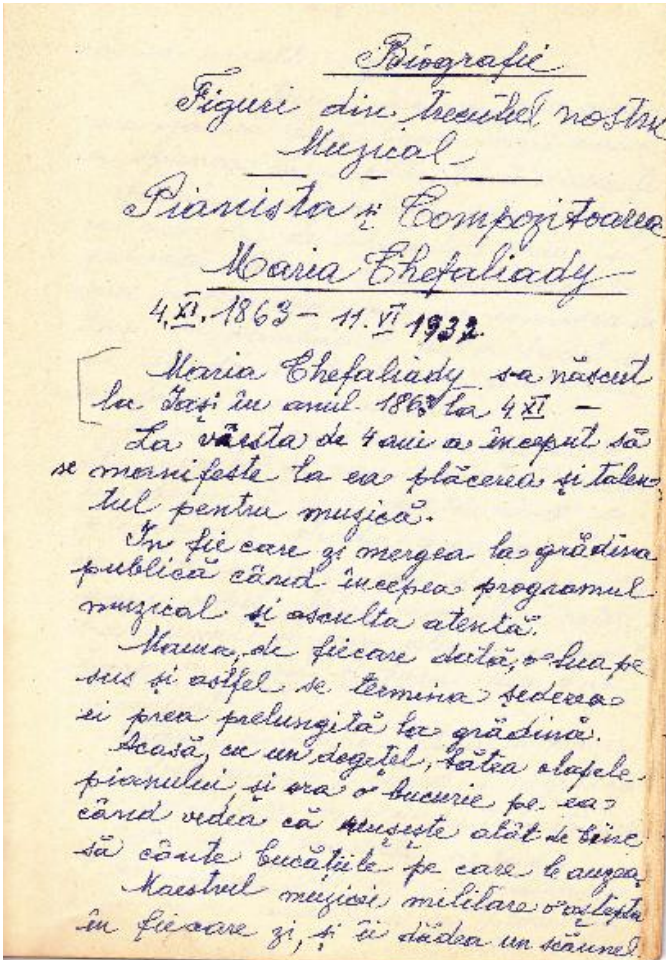

Biografie
Figuri din trecutul nostru Muzical
Pianista și Compozitoarea
Maria Chefaliady
4.XI.1863 – 11.VI 1932.

Maria Chefaliady s-a născut la Iași în anul 1863 la 4.XI –

La vârsta de 4 ani a început să se manifeste la ea plăcerea și talentul pentru muzică.

În fiecare zi mergea la grădina publică când începea programul muzical și asculta atentă.

Mama, de fiecare dată, o lua pe sus și astfel se termina șederea ei prea prelungită la grădină.

Acasă, cu un degețel, lătea clapele pianului și era o bucurie pe ea când vedea că reușește atât de bine să cânte bucățile pe care le auzea.

Maestrul muzicei militare o aștepta în fiecare zi, și îi dădea un semn

Maria Chefaliady s-a născut la Iași în anul 1863 la 4.XI.

La vârsta de 4 ani a început să se manifeste la ea plăcerea și talentul pentru muzică.

În fiecare zi mergea la grădina publică când începea programul muzical și asculta atentă.

Mama, de fiecare dată, o lua pe sus și astfel se termina ședederea ei prea prelungită la grădină.

Acasă, cu un degețel, bătea clapele pianului și era o bucurie pe ea când vedea că reușește atât de bine să cânte bucățile pe care le auzea.

Maestrul muzicii militare o aștepta în fiecare zi și îi dădea un scăunel ca ea să asculte șezând.

Pe zi ce trecea încerca și cu mâna stângă să facă basul, încât mama ei spunea că e plăcut să o asculți. Pe atunci un celebru pianist vienez cu numele de Schartz venea să petreacă câte o lună în timpul verei în familia ce-i mai rămăsese în Iași. În plimbările lui a trecut și pe strada unde locuia fetița care își făcea ora ei de pian.

Mama ei, care se afla în curte, îl întrebă pe cine caută. El, amabil, îi spune că de o săptămână se plimbă pe strada aceasta atras de cântecul care era, desigur, al unui copil. Felul cum atacă notele l-a uimit și mai ales, în ultimul timp a reușit și basul, care l-a încântat.

Atunci a apărut fetița, și mare i-a fost uimirea când a văzut că un copil așa mic a putut să improvizeze și un bas destul de bine.

Au urmat câteva zile de convorbiri cum ar fi mai bine să se procedeze ca să nu se obosească copilul.

El și-a arătat dorința să-i dea lecții gratuit, dar pentru acest lucru abia la 6 ani să înceapă studiul, și asta pentru că e un talent excepțional.

A promis că va veni și la anul și va urmări cu atenție dezvoltarea talentului ei.

Au trecut doi ani și bunica a crezut că nu a fost un om serios, și cum a memorat și numele și strada unde stătea ruda lui, a pornit cu fetița să vadă ce face acel pianist celebru care a fost încântat de copilul ei.

Doamna care era rudă cu acel artist, mâhnită, i-a spus că a avut un accident și că a murit.

Doamna știa de talentul fetiței și spunea că el prevedea că din acest copil va face un mare artist, căci e un talent excepțional, care poate să înceapă studiul la 6 ani.

Astfel, prin dispariția acestui artist și om de inimă, a început, s-ar putea spune, seria deziluziilor pentru Maria Chefaliady, după cum se va vedea, pe măsură ce continuăm cu prezentarea etapelor vieții ei.

Maria Chefaliady a început odată cu studiile școlare și studiul pianului, făcând progrese uimitoare.

Primele studii muzicale le-am făcut la Conservatorul din Iași, orașul meu natal, cu eminenții profesori d-na Boscoff (mama pianistului Boscoff) și d-na Gros (ambii decedați). Toate examenele mele, în deosebi cel de absolvire (anul 1883) le-am trecut cu strălucit succes.

În august, același an, am plecat la Viena. M-am înscris la Conservatorul de acolo în clasa ilustrului profesor Dachs. Am fost primită cu aplauze unanime de juriul examinator, clasându-mă în anul al doilea superior, rămânându-mi astfel numai doi ani de studiu. În acești doi ani mi-am pus într-o continuă mișcare febrilă viața mea tânără, cheltuind-o fără milă și fără cruțare, absolut numai de dragul Clavirului. – În primul an de studiu am frequentat cursurile de teorie Prof. Prosnitz; Chorschule Prof. Gänsbacher, și Kamermusik sub direcțiunea lui Hellmesberger directorul Conservatorului. În al doilea și ultimul an am urmat armonia cu Prof. Graedener, și Istoria Musicei cu Prof. Prosnitz. Un amănunt interesant; în ora studiului de armonie, profesorul îmi atrăsese atențiunea asupra unui „ce” de care n-aveam știință, aducându-mi în același timp elogii de admirație, căci întrezărise în mine un talent la compoziție.

Îmi dădea basuri cifrate sau vice-versa, să le pun melodia. Le găsea admirabile ca inspirație, cât și ca structură armonică. Stărui de mine, să mă înscriu la compoziție și Contrapunct. Urmăream însă un ideal în perfecționarea Clavirului, așa că nu-mi puteam lua încă o sarcină atât de grea.

În ultimul an, de la început până la sfârșit, cântam câte zece ore pe zi, fără o scădere de un minut cel puțin. Mă sculam în fiecare zi, lucrătoare ori sărbătoare, la 5 dimineața ca la 7 să fiu îmbrăcată, cafeaua băută, și notele de studiu pregătite. Menționez că, pentru a nu pierde un minut, mă rugam de maică-mea să-mi dea dânsa de mâncat la Clavir ca pe timpul când eram copilă. Îmi satisfăcea dorința. Pe când degetele mele lucrau, dinții mei tăiau în neștire, făr-a-mi da socoteală ce anume mănânc. Fericită uitare de tine!

Având multe de învățat. Cântam până după zece seara, când mă trezeam cu servitoarea proprietăresei – „Fräulein schon zehn Urh!! Die Politzei kommt!" Mă rugam de proprietăreasă să mă mai lase încă cinci minute pentru a îndeplini cele zece ore de studiu ce mi-am propus să le pun în practică. În fine mi-a încuviințat să cânt de regulă până la zece, mai mult nu, și aceasta după ce a luat înțelegere cu locatarii vecini cu mine. Bucuria mea era mare c-am obținut cuvântul ei! Studiam din zori până-n noapte cu-n zel și-o dragoste de nedescris. Puteam oare bănui că mai târziu Idealul ridicat de mine, pe care eram să-mi clădesc „o viață" să se prăbușească? Nici gând nu mă gândeam la așa ceva.

Când am ajuns la finele ultimului an, m-am trezit c-o tehnică uimitoare unită cu o dexteritate vertiginoasă. N-am neglijat nici partea poeziei, căci o simțeam în suflet. Tot ce aveam mai curat și mai înălțător în sufletul meu, transmiteam direct degetelor mele, netezind și îmblânzind cu ele rigidele tasturi ale clavirului. Treptat cu vârsta, cu continuitatea studiului mecanic desvoltat și cu audierea concertelor maeștrilor Grünfeld, Rozenthal și mulți alții, am parvenit să pătrund adânc în tainele cântărei Clavirului pentru satisfacția mea sufletească și a persoanelor ce-mi fac onoarea să mă asculte. Nu pierd din vedere un amănunt ce-l expun aici și anume că, - perfecțiunea în o anumită direcțiune, ca și inteligența, își are imperfecțiunea sa. Din cele ce urmează s-o vedea că am dreptate.

Maestrul Dachs m-a sfătuit, ca un bun prieten și protector, să rămân la Viena, oferindu-mi lecțiuni pentru câștigarea existenței și gratuit prețioasele sale lecțiuni a școalei de perfecțiune pe timp de un an de zile. Să exprima cu

admirație pentru talentul meu, dându-i calificativul de extraordinar! remarcabil talent!

Pot zice că „Onoarea” cu „Norocul” mi-au ținut calea, dar eu le-am ocolit. Astăzi aș fi fost foarte departe ... peste alte țărmuri, cu alte făpturi, alte caractere, idei, poate mai apropiate ori mai desunite de-ale mele, nu pot să știu, un lucru însă e cert: aș fi devenit o artistă fenomenală în mânuirea clavirului și o savantă în literatura muzicală absolut vastă.

Eu nesocotită, avui nefericita inspirație, de-a dreptul prostie, de-a refuza! ca și cum o mare fericire mă aștepta în țară.

Ori cine s-o mira și m-o condamna că n-am urmat sfaturile binevoitorului meu. Astăzi mă condamn eu singură și mă mustrez după câte am îndurat în decursul anilor de profesorat și-n viața privată ca om. Dar e prea târziu și fără remediu.

Nenorocirea mea decurge de-acolo că, sentimentalismul, acest „dulce dușman” al nefericiților, de orice natură ar fi fost, s-a arătat suveran absolut asupra rațiunei. Mi-am iubit mult pământul pe care m-am născut, am copilărit, m-am luminat și-am luptat. Îmi era dor de frații mei români. În așa duioase amintiri, „nostalgia” mi-a încleștat mintea, a fost mai puternică în perseverența ei că pentru moment mi-a înăbușit focul sacru al Artei. Desfid însă judecata oricui, când față de o slăbiciune a mea firească, dar curată în pornirile ei, îmi va contesta cultul divin ce am pentru artă, în special pentru clavir, ori nu mi-o cumpăni egal dragostea de artă cu cea de țară și de neam. Una fără alta nu pot trăi în sufletul meu. Numai gustând acreala străinătății, prețuiești țara ta.

Își poate oricine închipui fericirea mea de nedescris când am trecut frontiera pe pământul României! Când am intrat în Gara Iași și de aici în oraș mi-am zis – „ființă mai fericită ca mine nu există”. Cu aceste bune gânduri și năzuinți mari m-am întors în țară. Am aduc cu mine un „bagaj” de iluzii frumoase, cu razele curcubeului răsfrânte în creierul meu tânăr.

În dragostea de țară și de aproapele meu și cultul pentru artă, plănuiam și îmi vedeam realizat planul (la 21 de ani încă nu cunoșteam lumea!) înfăptuirea unui Ideal și anume: a-mi

pune la dispoziție concursul muzical benevol în operile de binefacere!

Ca maestră, a-mi oferi obolul muzical în predarea cursurilor gratuite elevelor și elevilor absolut lipsiți de mijloace, dar cu dor de-a studia muzica, luminând atâtea mari talente ce nu se pot cultiva din cauzele arătate mai sus. Gândul acesta către aproapele meu, mă nutrea sufletește dacă înfăptuirea acestui ideal înălțător devenea realitate.

Credeam, și astăzi îmi păstrez credința, că numai astfel împlinindu-mi o datorie ca om îmi dam seama că nu-s de prisos pe pământ , că însemn „ceva" printre ai mei. Din multe piedici, nu mi-am putut realiza acest vis.

Că sunt vinovată și eu nu mai rămâne îndoială, îmi dau bine seama. Mi-a lipsit experiența vieții sau „școala lumei" în care intră și tactica diplomației, și mai mult de-atât, „darul" de a mă ști înfige în orice suflet de om. Dar mai vinovați în cazul de față, chiar criminali, sunt colegii mei, mulți dintre ei cu reputație artistică stabilită și poziție socială de invidiat. Ei au observat la mine aceste lipsuri și au profitat de ele pentru a mă îndepărta din mijlocul lor. În stângăcia mea, nici n-am căutat să mă apropii de ei, ci am fugit. Privirile lor ironice și șoaptele purtate de vânt...au pătruns adânc sufletul și auzul meu, că talentul meu muzical a fost rău scărmănat de „urzeala colegială"!

Pe-atunci nu știam ce înseamnă invidia sau „rivalitatea colegială". În Viena nu-am văzut așa ceva printre colegii mei; aici însă am făcut repede cunoștință.

În numeroasele concerte ce am dat, succesele repurtate au fost la înălțimea răsplății anilor de studii în cari am lucrat fără odihnă dându-mă cu totul uitării de mine însămi.

Muzicalitatea sălăsluiește în sufletul meu de unde se și explică, - că, Clavirul, acest sublim instrument muzical, vibrator de patimi sufletești, l-a iubit înfrigurat cu dragostea naivă și curată a primei iubiri. Între mine și el e o legătură de prietenie dătătoare de viață, o lume de idei, de iluzii! Un Tot din mine! Numai în el mi-am găsit personalitatea. În sunetele sale armonioase, o viață întreagă mi-am umplut „conform iluziilor" izvor din alte lumi, cu alte ființe, cu alte năzuințe, cu alte lumini ca cele pământești.

De la primul concert care l-am dat în Iași (în 1886) titlul de „excelentă pianistă” s-a stabilit din acel moment. Astfel a mers crescând din succes în succes.

Asupra mea însă, fire de artist extrem de impresionabil n-a avut efectul dorit de mine. Poate că n-aș avea dreptul să mă plâng căci coșurile cu flori, porumbeii, rechemările nesfârșite pe scenă s-au repetat de nenumărate ori. Toate aceste manifestări mă lăsau rece. Le primeam cu recunoștință și cu măgulează, dar fără entuziasm. Arăt cauzele de ce.-

În mintea mea, aceste „nimicuri” de efect amăgitor sunt bune pentru debutanții diletanți, ca încurajare, ca mulțumire pentru concursul ce-l dau, nu însă pentru artiștii care văd și simt sufletește, Adevăratul artist nu crede nimic decât – sufletul comunicativ al auditorului și mare liniște în sală.

Dacă aveți plăcere, doamnelor și domnilor să vă manifestați admirația și simpatia artiștilor concertiști acoperiți c-o profuziune de flori naturale aruncate pe scenă, poetizându-și cu acest gest delicat pe ei reprezentanții și fidelii interpreți ai marilor compozitori. Poetizarea artistului subliniază și cultul pentru artă.

Coșurile și chiar jerbele de flori trebuie să dispară de pe scenă. Ce efect au ele din punct de vedere estetic? Absolut urât, plus modul ridicol al prezentării acestor „jucării” care mai mult întunecă și micșorează meritul concertistei decât să i-l scoată în evidență. Pe când ploaia de flori vine direct din public, se cheamă că încununează „Arta cu Poezia”. E de un efect gingaș și înălțător în același timp atât dintr-o parte, cât și din alta. Cine va judeca bine, îmi va da dreptate că aceste manifestări de prost gust, să mă lase rece. Nu cu aceste gânduri am urcat scena, nu în aceste daruri care înșală ochiul mi-am pus idealul succeselor mele, ci unul care cu regret o spun nu-l au încă românii noștri, numai la străini am observat și îndeosebi la nemți și anume expresia comunicativă a sufletului dintre Artist și Public. Cu durere am constatat și să-mi fie cu iertare că nu pot ascunde aceste lipsuri, această trăsătură de unire de mare importanță pentru Artiștii Concertiști, n-am găsit-o la publicul nostru. Îmi lipsește firul de comunicativitate

muzicală care leagă suflet de suflet. N-am găsit în el, intimul meu. Să dau un exemplu.

La un concert ce l-am dat în sala Atheneului (vechi) prin anul 1888, când executam o bucată muzicală mai de efect vioi, mai toate picioarele săltau în ritmul muzicei. De această lipsă de bun simț, nici până în ziua de azi nu s-au lăsat unii dintre ei.

Altă ediție de Auditor ignorant. În aceeași seară de Concert, pe când în sală domnea o liniște complectă (din fericire găsindu-se și câțiva selecți) la un moment dat șoapte, ba chiar voci cu diapazonul ridicat, în stalul I! Când? Atunci când executam o *Nocturnă*, o *Romanță* fără cuvinte, ori o *Reverie* în care expuneam cât mai bine, gândirea vorbitoare de cugetare adâncă izvorâtă din sufletul cald și poetic al Compozitorului. Și de cine se vorbea în acele clipe? Absolut de mine fiind obiectul atențiunii tuturor. Parcă-i aud aevea vorbind – „e tânără! E frumoasă! Dar ce bine cântă! Ce toaletă frumoasă are!" Îmi venea să râd de exclamările întretăiate cu stupidele reflecții, dar mă și încântau și mă încruntam de necaz.

Nimic mai supărător pentru-n Artist și încă pentru unul mai ușor a-și ieși din fire ca șoșoteala în timpul execuțiunei unei bucăți de muzică, fie în sala de concert, fie în cerc intim. Înainte de toate, e lipsă de bun simț, de cultură și o vie dovadă de ignoranță muzicală, când nu-și știu ține limba în frâu atunci când se cere.

Din nefericire, „perorarea" e un ce al Românului nostru. Conștient ori inconștient, el trebuie să vorbească și atunci când nu i se cere, condus numai de falsa idee de a nu trece drept „mărginit" dacă tace... De aceea ori când nu-și dă seama de locul unde se găsește, de ce are înaintea sa, ce se urzește în urma sa și nici de împrejurări...

Am suferit atâtea decepții în cariera mea de artistă că nu pot trece peste acest „Tot" de lipsuri sufletești și a tăinui aceea ce trebuie spus, că nu avem public cu distincție selectamente muzical, conștient de dreptele susceptibilități ale artistului... Are nesăbuința, credința că-l plătește!?!...și dacă-l plătește să fie supus capriciilor sale de nesocotit. Culmea ironiei și a ignoranței!!! Mai târziu s-o rafina gustul muzical, dar trebuie frecventate des concertele, de ascuțit urechile și de închis ochii

la ce se petrece prin loji, bineînțeles, în timpul execuțiunii. Altfel, vom rămâne tot ignoranți în poezia muzicală. Până-n momentul de față, o artistă româncă în țara noastră întâmpină multe neajunsuri și neplăceri în montarea unui concert.

Dacă le-aș enumera pe toate n-aș mai isprăvi. Știut de dânsa că, subiectul atențiunei publicului nu este atât talentul ei ce se imprimă pe figură în variatele ei stări sufletești prin care trece în momentul în care degetele-i redau vii impresiile scrise de genialii compozitori. Nu aceasta îl preocupă, nici nu observă această însuflețită transformare, ci dacă e tânără și frumoasă, bine îmbrăcată și de-i zâmbitoare. Acesta e pașaportul de liberă trecere pe orice scenă din țara noastră. E dureros de regretabil și de neiertat publicului cu pretenții de cultură și uzajul lumei să comită astfel de necuviinți față de o personalitate. E o mare disproporție sufletească între aceste două făpturi diferite – Artistul și Publicul. Cea mai mare nenorocire pentru un artist este de a nu fi înțeles.

Elita noastră se supune orbește mincinosului și falsului cod al manierelor elegante (!) care și ele suferă diverse schimbări de modă, schimonosind și pocind făptura omenească după talmudul ei ce trebuie să-l execute punct cu punct, altfel să dezerteze din saloane, dacă ține a nu fi expus afronturilor încă mojicești, dar după „codul manierelor elegante” !?

Arăți și scopul după care acești epidemici ai societății își canonesc ființa loc când sunt între ei, în modul cel mai deșuchiat, nu depărtați, ci absolut dezbrăcați de natural și de estetic. Țin cu prețul ridicolului să fie cât mai seducători și mai atrăgători unii față de alții în cercul în care se găsesc. Dacă seducătoare putem numi o ființă inconștientă de rolul fals și dezgustător ce-l joacă. E de râs și de plâns această schilodire a sufletului omenesc ce sălășluiește într-un manechin automat. Din astfel de minți sucite, pornesc atâtea fapte și ui ce nu le pot îndrepta, nici ierta decât moartea.

Creierul care lucrează în așa condițiuni anormale, contra propriei dicțiuni, nu poate da decât un total deficit moral.

În orice împrejurări și-n orice cerc poți fi „om de lume” dacă ai în tine codul bunului simț. Instinctiv te conduce să-ți păstrezi nota naturală a bunei cuviinți desvăluindu-ți totodată

personalitatea, pusă la adăpostul ridicolului ce bântuie cu furie printre lumea din „high-life”.

Sub puterea dominatoare a sucitelor și greșitelor prejudecăți de mai sus, s-a edificat piramida lumei ce stă să cadă la cea mai ușoară adiere de vânt, prăbușindu-se din înălțimea fără bază în prăpastia celui mai mare desfrâu. Cu puține excepții, dar aceasta e înfățișarea lumei noastre elegante.

Am arătat neplăcerile ce un artist întâmpină când vine în contact cu publicul care-l plătește!! Mai cu seamă, „clasa burgheză” cere de la artist răbdare! Să fie mulțumit că vine să-l asculte interval de două ore!!... din care mai trunchează o jumătate pentru a merge la serata doamnei X... distrând încă zece minute pașnicul auditor rămas în sală, prin zgomotul ce-l face de a atrage atențiunea tuturor asupra ei, pentru a le admira, dar ce? Toaletele de sute și mii de franci!! Altceva nimic. Multe fapte ușuratice dar grave în înfăptuirea lor probează că elita noastră în genere e slab echipată sufletește. N-are o individualitate proprie, n-are încredere în personalitatea ei, de aceea lipsurile și le complectează prin toaletele costisitoare, prin râset și scule mai mult false decât adevărate ca și sufletul ei. Pentru a-și pune mai în evidență nulitatea personală, apare târziu la spectacole și dispare înainte sau imediat după executarea a unu sau două numere din program. Cum rămâne atunci, doamnelor și domnilor, cu codul manierelor elegante ce le puneți în așa urâtă lumină? Nu mai încape îndoială, că fals și mincinos e tot ce e pe dumneavoastră.

Când lipsește cea mai de preț podoabă la o femeie, înțelepciunea, farmecul sau puterea ce vreți să exercitați asupra imensei mulțimi sau parțial, nu se stratornicește în jurul dumneavoastră. De sine înțeles că, creierul nu primește și nu conservă nimic fără înțelepciune.

De la un timp obosindu-mă de-a întâlni tot același public capricios și sfidător, m-am decis să mă stabilesc undeva și să dau lecții de pian. Mi-am ales Capitala ca centru mai muzical decât provincia și incontestabil cu mai multă lume. Nu numai aceasta m-a făcut să prefer Capitala, ci și speranța că voi auzi

pe cei mai mari maeștri în arta pianului și a muzicei în general. Acest vis mi l-am realizat. Am auzit artiștii cei mari de la care am profitat foarte mult.

Astăzi sunt profesoară! Dar și aici, câte deziluzii n-am cules! Fie în sala de concert, fie în saloanele sale particulare, societatea noastră rămâne aceeași față de artiști. Cât privește față de profesoare, e veșnic rigidă, îngâmfată, deci incapabilă de a pătrunde în sufletul lor delicat și susceptibil. Împrejurările m-au destinat să fiu profesoară, dar cu suflet artistic am rămas.

Sunt 21 de ani de când țin frânele profesoratului în mâni. M-am devotat cu toată dragostea, știința și conștiința.

Până n-am trecut în Viena nu mi-am dat așa bine seama de însemnătatea titlului „profesor de pian”! De ce stimă și onoare se bucură acolo, de cât și ce-i datorează elevii și ce protector bun dobândește elevul merituos în maestrul său.

Așa stând lucrurile, printre alte părți, fiind încă și sub frumoasele impresii ce mi-au rămas în memorie la vederea armoniei dintre profesor și elev, și deosebita onoare și considerație ce părinții dau maestrului clavirului, nici n-am bănuit că și în țara noastră n-ar exista aceeași cordialitate între maeștri, părinți și elevi.

Această bună impresie m-a decis să îmbrățișez cariera de profesorat!. Dar cât amar am înghițit de la parvenitul High-Life numai eu știu! Nici prin gând nu mi-a trecut că titlul „profesoară de pian” nu sună frumos în urechile alor noștri, ca celelalte titluri. Doar e un titlu câștigat prin muncă încordată, nu furat!

În diferite împrejurări am avut ocazie să prind aceste note discordante și mi-am zis, ce diferență între o lume și alta!

În țara noastră, numai profesoarele de Conservator, cu dublu titlu și dublu rol, ori c-o bună situație materială căzută de la roata norocului nu se știe cum, se bucură de toate privilegiile; cele particulare, doar atât cât să nu moară bine de foame.

Cine cu cât a putut mai mult a contribuit cu dărnicie la nimicirea talentului meu. Dar, contra așteptărilor lor, el se cimentează și rezistă tuturor furtunilor pentru a le procura cândva plăcerea (?) de-a face mai aproape cunoștință cu el. Acei care, odată cele scrie la adresa lor, va fi destul pentru ei.

Nu mă pot opri însă de a manifesta dragostea și recunoștința către persoanele care au fost bune și mi-au dat curaj să nu mă opresc de unde am plecat.

În 1886 o găsim pe Maria Chefaliady în București unde se strămutase definitiv știind oarecum că totuși, astfel, ar sluji mai bine și fără idealul artistic pentru care se poate spune că realmente ardea în ea nobilul foc al vocației adevărate.

Acei care au simțit în viața lor ceva asemănător își dau seama că atunci când „vocația" aceasta a cuprins o ființă umană se simte parcă o voință, o putere, în aparență chiar străină de noi, care nu o lasă de-o parte până acea ființă nu izbutește să exprime prin graiul artei „Frumosul" și „Binele" pentru mulțumirea înnobilării și înfrățirea oamenilor, oricât ar trebui să sufere sau chiar să sângereze acel ales.

Cine cercetează cu răbdare viața și activitatea Mariei Chefaliady este cuprins de simțământul că – chiar dacă nu a atins culmile geniului românesc ca un Enescu sau alții de talie apropiată – s-a străduit și a luptat vitejește cu mare și minunat talent – ca să se înalțe spre ei, și a izbutit, cu toate adversitățile vremurilor de atunci și a unei soarte potrivnice, să înscrie urme luminoase și de înalt nivel în Muzica Românească.

Din acel an, ea începe sau, mai bine zis, continuă o carieră concertistică din cele mai frumoase, atât în București, cât și prin țară.

Repertoriul ei sporește mereu, iar arta ei pianistică se desăvârșește necontenit. În concertele programelor ce ne-au rămas din acele depărtate vremuri – oarecum ale începutului vieții muzicale de la noi – găsim mai multe din sonatele de prim plan ale lui Beethoven, mult Chopin, Mozart, Scarlatti, Hummel, Schubert, Liszt, Saint-Säens, precum și felurite compoziții proprii, ca: marșuri și valsuri de concert, balade, care se bucurau întotdeauna de mult succes, după cum vedem din dările de seamă apărute în ziarele vremii.

Adesea artista cânta muzică de cameră, alături de cei mai renumiți instrumentiști din acele vremi, ca Micheru, laureat al Conservatorului din Leipzig, Dumitrescu compozitor și profesor de violoncel, valorosul concert și profesor Aurel Eliade,

Hübsch, și mai târziu cu violonistul și profesorul Skohutil și alții...

Au urmat ani îndelungați de Concerte, mereu cu același succes. Din toți acești ani mi s-au păstrat dări de seamă, mereu elogioase și entuziaste. Toate aceste critici, dări de seamă prezintă și interes documentar prin reflexele mediului de atunci ce găsim în ele, și chiar prin limbajul sau formulările de atunci, când se vorbea de Concerte, muzică sau artă în general.

Chiar în Concertele date în orașe de provincie ținuta artistică era mere – conform programelor - distinsă, cu toate că și dânsa era, desigur, nevoită a face totuși oarecari concesii gustului public de atunci. Ea spunea întotdeauna că dorește să împărtășească din arta ei și celor care nu au prilejul să beneficieze de o viață artistică mai bogată cum există în Capitală.

În 1891 Maria Chefaliady se căsătorește cu Vasile Taban, originar din Bacău, pe atunci casier general la Ministerul Finanțelor. Dar n-a fost o căsătorie potrivită. Nepotrivirea de caracter a dus la desfacerea acestei căsătorii după numai 5 ani de căsnicie, după multe și dureroase despărțiri și deziluzii. Ea însă – după cum se exprima câteodată în familie – își găsea consolarea în arta sunetelor și, ca atâția alții înaintea ei, chiar durerea o făcea să-și adâncească, să-și maturizeze interpretările date de ea marilor inspirați ai literaturii pianistice...

Am folosit vorbind de desfășurarea diferitelor etape ale vieții personajului care ne preocupă cuvintele: deziluzie, durere sau destin potrivnic sau soartă adversă și ne-am putea întreba: există oare destin sau soartă, în bine sau în rău? Răspunsul ar fi, după părerea mea, da! Exista atunci în timpul adolescenței și chia a maturității Mariei Chefaliady, adică în mediul de atunci; dar, se vede de cel obiectiv, că azi, într-un regim cu adevărat democratic-socialist care încurajează artele, dând putință de dezvoltare oricărui talent adevărat, scutind pe cei chemați de grijile materiale, stârpind indiferența și snobismul, aceste noțiuni au dispărut fiindcă stările social- economice de atunci nu mai există.

Maria Chefaliady însă, a avut de suferit în fel și chip, în plus fiindcă era o fire autentică de artist, dar o diletantă în ale

vieții. Era străină de diplomație în societate, de subtilitățile saloanelor în care se legănau atâți pseudo-artiști sau artiste.

Ca artist, îți păstrezi personalitatea și libertatea individuală. Ca profesor, ești cu totul robit misiunei ce ți-ai ales, fie de bună voie, sau constrâns de împrejurări.

„Artă" – în înaltul ei înțeles cuprinde – Frumosul și Sublimul. De ai norocul să fii reprezentantul ei oficial, ești fericitul între puținii fericiți muritori. Tu, mare Vrăjitor Artist, când cânți, simți adânc cu sufletul și vorbești robit cu gândirea! În acele clipe de înălțare, reverși cu prisosință în sufletul auditorului lumină vibratoare din razele Artei divine. Ești un alt tu, pentru că ești cineva. E atâta însuflețire și vrajă în cântecul tău pentru că pe nesimțite, te furi pe tine însuți și cu tine pe cei din jurul tău. Profesoratul, dimpotrivă, o totală desmințire a tot ce ești sau ai năzuit să ajungi și să te mențiii. Mulți chemați, puțini aleși. Între cei puțini aleși, ești și tu, natura ți-a hărăzit un talent, mare talent, simți că arde în tine un foc puternic pentru marea artă; ți-ai da jumătate din viață ca să faci artă, dar realitatea crudă să ridică înainte ca o mumie strigându-ți „Luptă pentru existență!" și astfel, zi cu zi, an cu an, te vezi minat moralmente - și ca culme a ironiei, pe dinaintea ta se perindează moșoroaie de mediocrități, stropindu-te cu noroi și venin ce curge abundent din sufletul lor mocirlos. Așa dar e limpede că „a face artă" înseamnă a urmări un Ideal și a ți-l însuși, pe când profesoratul înseamnă sechestrarea și suprimarea lui pentru că-ți omoară avântul sufletului cu-ntreaga ta ființă. Dac-ai muri n-ar mai fi nimic, nenorocirea este că trăiești, ca să mori în fiecare zi, de zece ori. În această din urmă categorie, ai de luptat cu diferite caractere, temperamente, talente, unele serioase, dar cele mai multe ușoare, plus lenevia și neprețuirea pierderii de timp din partea elevilor. Te naști și te ridici artist și într-o bună zi, te trezești dascăl!... Din acel moment ești ursit să-ți petreci anii de-a lungul vieții revoltându-te, ori resemnându-te pentru că nu poți altfel.

Amară-i pâinea profesorului de muzică! – Mai ai de luptat cu invidia colegilor de profesie... dușmani de moarte. Te aruncă de viu în veșnicul infern de unde nu mai ai putință să ieși nu luminat, dar cel puțin cu obrazul nebrăzdat pentru

drepturile ce le ai ca maestru. Ca culme a batjocurei, la moarte te pălmuește cu discursurile oratorice închegate pe tema frumosului talent, nobilelor sentimente și calități pe care le-ai avut... dar din invidie ți le-a ignorat; ori de nu le-ai avut sau nu ți le-a cunoscut, nu să intimidează, ci ți le dăruiește cu prisosință... îmbrăcându-te c-o „haină" care poate, ori nici când n-ai purtat-o cât ai trăit, dar ține cu orice preț să-ți aducă „ultimul prinos de colegialitate" (??) coborându-te la nivelul său de „înălțare sufletească"! Această „ocazională prietenie" cu perorarea minunat mașinată de impresia asistenței, că viul și cu mortul au fost odată un gând și un suflet!!? Totul să reduce la o minciună, artistic înscenată, dar prost cusută și încă și cu ață albă.

Ori ce carieră e spinoasă, când ești nevoit să-ți câștigi existența, dar în special cariera profesorului de muzică e dureroasă. Dar, o profesoară de pian, câte neplăceri și neajunsuri nu întâmpină în viață! Pe lângă multe altele „negustoresele mame" precupețesc onorarul la care ea are drept și pretenții să fie bine retribuită, fiind conștientă de știința ei, de misiunea ce are de îndeplinit. Ele însă n-au în vedere că părinții ei au cheltuit sume enorme unii cu prețul sacrificiului, pentru a-i desăvârși talentul muzical. Dar munca ei e titanică! Lupta continuă și sbuciumată între ea și colosul Clavir! Emoțiile, stările sufletești prin care trece până să-și vadă diploma de absolventă, ce-i dă dreptul de a concerta ori de a preda lecțiuni. Va să zică, câtă cheltuială fizică, morală, intelectuală și materială, fără de oprire în cursul lor, desfășoară un elev candidat al Artei în cei câțiva ani de studiu în preajma talentului său.

Dacă onoratele mame și-ar frământa gândirea în deslegarea problemei de mai sus, n-ar făptui necuviințele ce le repetă de câte ori vin în contact cu profesoarele de pian sau mai bine zis cu maeștri de muzică.

(va urma)

SUMMARY

Viorel Cosma

Original Texts and Documents. Music History in Autobiographies (VIII). The Maria Chefaliady Archive (I)

The name of composer and pianist Maria Chefaliady (1863-1937), married Taban, remained unknown in the context of our artistic movement one century ago, even if she made her performing and pedagogical career in two effervescent musical centres (Iași and Bucharest), that were stimulating for the affirmation of a very endowed artist – intelligent, ambitious, promising. This name, however, deserves to be recorded from now on among our first female creators in the book of our musical history at the beginning of the twentieth century. Her artistic ties with the most noteworthy representatives of Bucharest's musical and literary life made her participate in salons of national prestige. Her autobiographical notes have a peculiar literary charm (Chefaliady also wrote poetry!), so her notes on her teaching activity read like real essays produced by a professional pen.

Traducerea rezumatelor: **Alina Bottez**